

国家出版基金项目
NATIONAL PUBLICATION FOUNDATION

Монгол-Хятадын харилцааны он
дараалсан лавлах (1949-2009)

中蒙国家关系历史
编年 (1949—2009) (上卷)

毕奥南◎主编

黑龙江教育出版社

中国边疆研究文库

· 综合卷

中蒙国家关系历史编年 (1949—2009)

(上卷)

毕奥南 主编

黑龙江教育出版社

中国边疆研究文库二编
——当代学人边疆研究名著

编委会成员名单

(以姓氏笔画为序)

主 编:厉 声

副 主 编:丁一平 于逢春 李大龙

编委会成员:丁一平 马大正 于逢春 王子今

王希隆 厉 声 吕一燃 李大龙

李治亭 李金明 李国强 邢玉林

林荣贵 周伟洲 魏存成

本书编写单位及人员：

Тус номын найруулагчид хийгээд
байгууллагууд：

中国社会科学院中国边疆史地研究中心

БНХАУ-ын Нийгмийн Шинжлэх Ухааны Академийн Хил
хязгаарын Түүх Газар зүй судлах хүрээлэн

蒙古国科学院游牧文化研究国际学院

Монгол улсын Шинжлэх Ухааны Академийн Нүүдлийн соёл
иргэншлийг судлах олон улсын хүрээлэн

总主编： 厉声

阿·奥其尔

主 编： 毕奥南

Ерөнхий Редактор： А. Очир

Ли Шэн

Хариуцлагатай редактор： Б. Онон

序 言

边疆既是一个地域概念，也是一个政治概念。就地域层面而言，是指国家毗连边界线、与内地（内陆、内海）相对而言的区域。一般而言，历史上中国的边疆是在秦统一中原、其重心部分形成之后确立的，有着两千多年的历史沿革。相应地，中国的边疆研究也有着悠久的历史 and 优良的传统，并与国家和边疆的安危息息相关。

从近代到新中国成立，中国边疆研究曾出现过两次研究高潮，第一次研究高潮是19世纪中叶至19世纪末，西北史地学的兴起，国家边界沿革的考订、边疆民族发展的著述等，是这一时期中国边疆研究高潮的标志。在边疆研究的热潮中，一些朝廷的有识之士开始学习近代国际法的领土主权原则，与蚕食我国领土的列强势力相对抗。黄遵宪、曾纪泽等都曾以“万国公法”为武器，在处置国家边界事务中与英、俄列强执理交涉。在边疆研究领域，学者们开始将政治学、法学等与传统的史学、地理学等相互结合，开创了现代意义上的边疆学研究。

第二次研究高潮是20世纪20年代至40年代，是在国家与民族危机激发下出现的又一次中国边疆研究高潮。国际法与政治学方法也被广泛地运用到中国边疆史地的研究之中，边政学的创立与研究、以现代学术新视角和新方法对中国边疆进行的全方位研

究，是这次高潮的突出成就；研究内容也从边疆领土主权、历史地理扩展到民族、语言、移民、中外交通等领域。与此同时，边疆考察作为中国边疆史地研究的内容与方法，也愈益受到重视。

两次研究高潮的实践与成果，实现了中国边疆研究从传统中国史学研究向现代多学科综合研究的转变，为中国边疆研究学科领域的进一步拓展与深化奠定了基础。新中国建立后，中国边疆史地研究方兴未艾。继而在改革开放大潮的推动下，带来边疆研究的三度兴起。此次研究高潮酝酿于20世纪80年代初，兴盛于90年代，至今热度不减。

1983年，中国社会科学院中国边疆史地研究中心（以下简称“边疆中心”）成立，这既是我国边疆史地研究第三度热潮的产物，也进而成为国家边疆研究的前沿引领者。

近30年来，边疆中心在边疆研究领域已取得了丰硕的学术成果，很多研究成果不仅填补了新中国成立以来各自领域的学术研究空白，而且以综合性、系统性、科学性的特点，成为目前国内同类研究中的优秀作品，对学科建设和发展、对推动全国边疆史地研究，均起到了举足轻重的作用。在研究内容方面，已形成了从最初以中国近现代边界研究为主，发展到以古代中国疆域史、中国近代边界沿革史和中国边疆研究史三大系列为重点的研究格局。近年，坚持基础研究与应用研究并重，在继承和弘扬中国边疆史地研究遗产的基础上，已逐步形成了历史研究与现状研究、基础研究与应用研究融为一体的中国边疆学研究模式。

边疆中心所实施的应用研究，是以当代我国边疆的稳定和发展现状为切入点，直面当代中国边疆面临的紧要问题和热点问题，进行跨学科的综合研究。中国边疆研究不但要追寻边疆历史发展的规律和轨迹，还应探求边疆发展的现实和未来。当代我国边疆现状研究首先是当代中国社会发展的现实需要，也是中国边疆学学科发展的需要。我国边疆区域的发展现实，促使中国边

疆现状研究的内涵和外延要有新的学科定位：即将中国边疆作为统一多民族国家的有机组成部分，作为一个完整的研究客体；现状与历史不可分，现状的历史实际上也是历史的现状，所以要进一步加强历史的和现状的综合性一体研究。通过对学科布局的适时调整，中国的边疆研究不断取得学科突破和新的学科增长点，进而尽快实现以基础研究为主的中国边疆史地研究向基础研究与应用研究并重的中国边疆研究的过渡。

短期内，我国在中国边疆疆域理论研究方面必须明确主旨，并应该有大的突破。在深化实证研究的同时，应进一步加大理论研究投入的力度，不断探索中国边疆历史与现状发展的规律。在实证研究的基础上，努力为历史上多元一体的中华民族边疆地区的政治、经济、人文发展和变迁构筑理论体系，是中国边疆史地学研究的根本目标。近30年来，大量高水平的研究成果相继面世，为中国边疆疆域理论体系的构建与未来中国边疆学学科体系的构建奠定了坚实的基础。

一方面，边疆实证研究的不断深化，需要理论层面的支撑。在中国古代历史疆域理论、历代边疆治理理论，古代统一多民族国家边疆地区的发展规律、古代边疆民族在多元一体中华民族中的发展规律等方面，以及在近现代陆疆、海疆与边界的理论问题等方面，通过大量的实证研究探索其中的规律，进一步构建我国边疆历史发展与统一多民族国家发展的理论体系。

另一方面，边疆研究学科的发展需要尽快完成中国边疆学学科的构建，包括边疆学学科的概念、界定与范畴，学科性质和功能，学科体系构建等一系列理论问题，建立以马列主义为指导的、有中国特色的中国边疆学理论体系。近年来，国内数所大学以开设边疆学博士点为契机，也在加紧边疆史地学科的构建；一些高校和地方科研院所，先后以“中国边疆学”或“中国边疆史地学”的学科定位建立了相关的学科专业；围绕边疆研究先后出

现的相关学科命名有边疆政治学（边政学）、边疆史地学（边史学）、边防学、边疆安全学（边安学）等。但从学科层面看，在学术界尚未形成统一的认识，缺乏基本学科框架的规范系统论证。在诸如边疆学的内涵与外延及整体构建等方面还需要做更多深入研究；在疆域理论研究方面则需要投入更多的力量，尽快拿出较为成熟的成果。同时，应注重学科理论建设与方法论的进一步开拓，在原有的历史学、民族学、历史地理学等为主的基础上，扩展引入政治学、社会学、法学、国际关系学、地缘政治学等理论与方法，进一步突出边疆研究作为跨学科、边缘学科和新兴学科的特点与优势，不断加快学科建设步伐。

学术研究与研究成果的出版是并行的。20世纪80年代末，当组建不久的边疆中心在成果出版方面寻找出路的时候，黑龙江教育出版社以高度的社会责任心与敏锐的学术眼光，伸出了合作之手。一晃至今，双方精诚合作了20多年。先是以《边疆史地丛书》的形式，自1991年3月开始出版，截至2011年，先后有70余种边疆研究著（译）作面世。已出版的学术著作得到了学术界和读者的广泛关注，取得了良好的社会效益，持续有力地推动着中国边疆研究学科的不断发展。如果说边疆中心在边疆研究方面成为了学术前沿的引领者，那么黑龙江教育出版社则以边疆研究成果的出版而成为国内外知名的品牌出版社。

在当前我国边疆研究氛围持续高涨的形势下，经边疆中心与黑龙江教育出版社共同努力，将以更为严格的科学态度、更为严谨的学风文风，共同出版水平更高的边疆研究著作。双方遂决定以《中国边疆研究文库》的形式，由边疆中心组稿审定，黑龙江教育出版社编辑出版。

《中国边疆研究文库》由《中国边疆研究文库初编——近代稀见边疆名著点校及解题》与《中国边疆研究文库二编——当代学人边疆研究名著》两部分组成。前者共选出近50种近代以来

面世的我国边疆研究学术著述，在实施点校的基础上，作出导读性与研究性的解题，予以重新出版；后者选择近 50 种新中国成立 60 多年来我国（包括台湾、香港、澳门）边疆研究的老一代知名学者、中年有为学者、年轻后起学者的著述，汇集出版。可以说，这些著作基本代表了目前我国边疆学研究的水平。

同时，对 1949 年后有较大影响的边疆研究著述又进行了修订出版，特别是将新近的研究成果充实其中，使这些有影响的研究成果内容更加翔实、完整，更具学术价值。

今天，中国边疆研究已是一门具有广阔发展空间的显学，呈现在读者面前的《中国边疆研究文库》尚属开创之举，一定有诸多不尽如人意之处，衷心希望得到广大读者的支持帮助、批评指正。同时，我们也有信心，在目前《中国边疆研究文库》初编、二编近 100 部著作的基础上，继往开来，努力开拓进取，组织更多边疆研究的优秀成果，继续出版三编、四编……为我国边疆研究的持续兴盛，为繁荣边疆的历史文化，为今天我国边疆的社会稳定和经济发展，作出应有的贡献。

需要说明的是，本《文库》系国家出版基金特别资助项目，如果没有国家出版基金办大手笔支持我国的出版事业，本《文库》是无法面世的。在此，请允许我们表示诚挚的感谢。

主编谨识

前 言

ӨМНӨТГӨЛ

中蒙两国人民世代毗邻而居，长期以来在政治、经济、文化等方面有着不断的联系。蒙古人民共和国是首批与中华人民共和国建交的社会主义国家之一。1949年中华人民共和国成立之初，在特定的国际背景下，中蒙两国都是以苏联为首的社会主义阵营中重要成员，并由此形成中蒙两国新的历史关系。

无可讳言，随着20世纪60年代中苏两党意识形态冲突，社会主义阵营产生分裂，中国共产党与蒙古人民革命党发生政治分歧，中蒙国家关系受到严重影响。直至1989年7月，中国共产党和蒙古人民革命党才恢复了正常的党际关系。进入20世纪90年代以后，中蒙两国的政治、经济形势发生了极大的变化，新的国际形势变化促进了中蒙国家关系的正常化进程。随着两国领导人互访、沟通，两国政府、议会和政党之间的关系都得到了全面发展。1994年签署的《中蒙友好合作关系条约》和1998年《中蒙联合声明》奠定了中蒙关系与合作的基础，标志着中蒙国家关系终于回到正常轨道。回首以往两国关系的曲折经

历，令人感叹不已。让人振奋的是，如今两国领导人汲取昔日教训，充分运用政治智慧，将党际意识形态分歧与国家关系区分开来，着眼两国人民根本利益，从而在复杂的国际政治风云中保持两国关系的健康发展。

中方领导人多次强调，中国尊重蒙古的独立、主权与领土完整，尊重蒙古人民自主选择的发展道路，在和平共处五项原则基础上，巩固和发展中蒙友好合作关系是中国政府坚定不移的战略方针。蒙方领导人也多次表示，蒙中两国建立和发展面向 21 世纪长期稳定的睦邻友好关系，符合两国人民的根本利益，也是蒙古国政府的坚定政策。蒙方愿与中方共同推动两国睦邻互信伙伴关系深入向前发展。我们高兴地看到，近十几年来，中蒙两国签署了一系列政治文件及合作协议，为两国关系发展奠定了法律基础；双边经济贸易不断增进，两国政府在国际事务中保持着协商、合作的战略伙伴关系。我们还注意到，两国领导人多次谈到要扩大两国在人文等领域的交流与合作，丰富中蒙睦邻互信伙伴关系的内涵。在我们看来，学术交流理应包括在内。

尽管充分发展双边关系是中蒙两国的国策，但是，由于交流不够，两国民间社会仍有诸多隔膜，比如，对中蒙共同历史的某些认识分歧导致一些误解；某些争执，对双边关系的进一步和谐发展产生了程度不同的负面影响。

2009 年，在中蒙两国建交 60 周年之际，蒙古国科学院代表团应邀访问了中国社会科学院，经过友好协商，两院达成合作共识。在此背景下，两国学者本着增信释疑的原则，开始在中蒙国家历史关系的阐述方面进行沟通，并产生编纂 1949—2009 年之间中蒙国家关系大事编年的动议，以此作为进一步推动中蒙国家

历史关系研究的基础。经过两国学者一年多的努力，终于编成中蒙两国学界一致认可的《中蒙国家关系历史编年（1949—2009）》。

《中蒙国家关系历史编年（1949—2009）》以 60 年间两国发生的种种关系及双边往来为主要内容，从两国公开出版的官方公报、外交年鉴、报纸、杂志、资料汇编以及部分档案文件中，选出相关资料，按照年、月、日，逐条编排。需要说明的是，由于资料来源不同，前后详略有所区别；由于第一次合作，双方在资料对译方面还有一些不尽人意之处；在名词术语的对译上也有一些差异，有待专家批评指正。

我们希望通过我们的尝试，为两国民众提供一个了解 60 年来中蒙国家关系历史的窗口，同时为两国学者进一步的研究提供一些有益的线索。如果我们的工作能够触发学者们的研究兴趣，引发对中蒙历史关系的深入思考，进而推动中蒙国家关系研究进一步发展，那正是我们的期望所在。

本书中文史料由毕奥南、塔娜编辑整理，阿拉坦奥其尔审编，乌兰巴根审译；N.钢巴特核对蒙文资料，编辑人名索引，并完成全文蒙译工作；A.奥其尔、厉声对全书进行了审读并提出了修改意见。

Монгол-Хятад хоёр улсын ард түмэн нь олон мянганыг элээсэн эртний хөршүүд бөгөөд түүхийн туршид тэд улс төр, эдийн засаг, соёлын талаар өргөн харилцаатай явж ирсэн билээ. Манай хоёр улсын туулсан түүхэн замнал ч зарим талаар бас адил төстэй юм. БНМАУ, БНХАУ хоёул социалист байгуулалтын замаар замнаж, ЗХУ-ын тэргүүлсэн социалист нөхөрлөлийн улсуудын эгнээнд багтан, өөр өөрийн тодорхой байр суурийг эзэлж, харилцан

хамтын ажиллагааны шинэ хэлбэрийг үүсгэлцэж явсаныг түүх мэднэ.

1960-аад оноос ЗХУ болон БНХАУ-ын харилцаанд хүйтэн уур амьсгал буй болсон нь Монгол-хятадын харилцаанд ч нөлөөлж, түр хугацаанд идэвхигүй зогсонги байдалд орсон билээ.

Харин 1989 оны 7 сард Монгол, Хятад улс хамтын ажиллагаагаа хэвийн болгохоор тохиролцсоноор хоёр улсын улс төр, эдийн засаг, соёлын салбарын найрамдалт харилцаа шинэ шатанд гарч урагшлан хөгжих болов. Тийнхүү 1990-ээд он гарсаар Монгол-хятад хоёр улсын Засгийн газруудын хүчин чармайлтаар манай хоёр орны нийгэм, улс төрийн харилцаанд шинэ шинэ өнгө аяс нэмэгдсэн билээ. Монгол-Хятадын харилцаа өргөжин хөгжихөд тухайн үеийн олон улсын харилцаанд гарсан өөрчлөлт, уур амьсгал нааштай нөлөө үзүүлсэнийг цохон тэмдэглэх нь зүйтэй.

1994 онд гарын үсэг зурсан “Монгол-Хятад хоёр улсын найрамдалт хамтын ажиллагааны гэрээ”, 1998 онд тогтоосон “Монгол-Хятад хоёр улсын хамтын ажиллагаа” зэрэг гэрээ, хэлэлцээрүүд нь манай хоёр улсын орчин үеийн харилцааны эрх зүйн үндэс болж байна. Тус хоёр улсын эрх баригчид өнгөрсөн үеийн харилцаандаа дүгнэлт хийж, өнөөгийн олон улсын харилцаанд гарсан өөрчлөлтийг харгалзан, аль алиныхаа эрх ашиг, тэгш ёсыг хүндэтгэх зарчимд тулгуурласан харилцааг хөгжүүлж байгаа нь манай хоёр ард түмний өнөөдрийн хамтын ажиллагааны өнгө төрхийг тодорхойлж байна. Энэ хамтын ажиллагаа нь орчин үеийн олон улсын нөхцөл байдал, хөгжлийн ерөнхий чиг хандлагын дотор манай хоёр улсын хамтын ажиллагааны эзлэх байр суурийг ч ямар нэг хэмжээгээр илэрхийлж байгаа болно.

БНХАУ-ын төрийн тэргүүн нь энх тайвнаар зэрэгцэн

орших зарчмыг баримтлан, Монгол улсын тусгаар тогтнол, газар нутгийн бүрэн бүтэн байдал, бүрэн эрх хийгээд монголын ард түмний сонгосон хөгжлийн замыг хүндэтгэн үзэж, Хятадын Засгийн газар Хятад-Монголын найрамдалт харилцаа, хамтын ажиллагааг тууштай хөгжүүлэх бодлого баримталж буйгаа нэг бус удаа цохон тэмдэглэж байсан билээ. Мөн хоёр улсын эрх баригчид ч Монгол-Хятадын хамтын бүтээн байгуулалт хийгээд XXI зуунд чиглэсэн урт хугацааны найрамдалт хөршийн харилцааг хөгжүүлж, хоёр улсын ард түмний язгуур эрх ашгийг хамгаалах болно гэдгээ ч илэрхийлсэн билээ. Энэ нь тус хоёр улс найрсаг хөршийн харилцаа, хамтын ажиллагаа, харилцан итгэлцлийг гүнзгийрүүлэн, аль алиныхаа эрх ашигт нийцсэн тэгш ёсны харилцааг хөгжүүлэх зарчмыг баримталж байгаагийн илэрхийлэл хэмээн хэлж болно.

Манай хоёр улсын ойрын хэдэн арван жилийн хамтын ажиллагааны хууль, эрх зүйн үндэс нэгэнт буй болсон болохоор цаашид Монгол-Хятадын улс төр, эдийн засаг, соёлын салбарын харилцаа улам гүнзгийрч, олон улсын тавцан дахь тэдний байр суурь ч өргөжих төлөв ажиглагдаж байна.

Монгол-Хятадын соёл, боловсролын хамтын ажиллагаа нь худалдаа, эдийн засгийн харилцаагаа бодвол төдий л өргөн далайцтай бус явж ирсэнийг хоёр улс сүүлийн үед анхаарч, арга хэмжээ авч байна. 2009 онд Монгол-Хятадын хооронд найрамдалт харилцаа тогтоосны 60 жилийн ойгоор Монгол улсын Шинжлэх Ухааны Академийн төлөөлөгчид БНХАУ-ын Шинжлэх Ухааны Академид айлчилж, хамтын ажиллагааны гэрээнд гарын үсэг зурсан билээ. Энэхүү гэрээнд тус хоёр улс шинжлэх ухаан, боловсролын салбарт хамтран ажиллах тухай олон заалт орсны нэг нь “Монгол-Хятадын харилцааны он дараалсан лавлах” хэмээх эл бүтээлийг боловсруулж хэвлүүлэх ажил байсан юм.

Монгол-Хятадын хооронд 1949-2009 онд явагдсан найрамдал, хамтын ажиллагааны гол гол үйл явдлуудыг он дарааллын дагуу тусгасан эл бичиг нь манай хоёр улсын харилцааны түүхийн анхны лавлах болж байна. Уг лавлахыг боловсруулсан судлаачид хоёр улсын 60 жилийн харилцааны үйл явдлыг тухайн үеийн сонин, сэтгүүл, гадаад харилцааны бичгүүд, архивын баримтуудыг он дараалан шүүрдэн үзэж, тэдгээрээс гол гол үйл явдлуудыг түүвэрлэн авч, улмаар он цагийн дараалалд оруулан байрлуулах аргаар энэхүү лавлах бичгийг бүтээв.

Тухайн үеийн бичиг баримт, сонин хэвлэлд зарим хүний овог нэрийг зөрүү бичсэн, эцгийн нэрийн эхний үсгийг орхисон зэрэг зүйлс тааралдаж байв. Бас заримдаа үйл явдал болон өдрийг зөрүүтэй тэмдэглэсэн нь ч тохиолдож байна. Лавлах бичгийг боловсруулсан манай судлаачид дээрх мэт зөрөө, зарим алдаа мэдгийг аль болох магадалж, нэг мөр болгохыг хичээсэн болно. Гэвч аргагүй лавлах материал дутагдсан, мэдээ баримт нь хоорондоо зөрсөн зэрэг шалтгааны улмаас зарим хүний нэрийн өмнөх эцгийн нэрийн эхний үсгийг олж тавьж чадаагүй, зарим товчилсон үгийг бүрэн тайлж амжаагүй зэрэг дутагдалтай зүйл байгааг тэмдэглэж, уучлал хүсч байна. Нөгөөтэйгүүр энэхүү лавлах нь Монгол-Хятад хоёр улсын сүүлийн 60 жилийн хамтын ажиллагааны түүхийн гол гол үйл явдлыг дэлгэн үзүүлэх, манай хоёр орны харилцааг судлаачид, сонирхогчдод мэдээ материалыг хүргэж, тэдний ажилд дөхөм үзүүлэхийг зорьсон билээ. Мөн цаашид хоёр улсын харилцааны түүхийн бүрэн лавлах хийх, харилцааны түүхийг туурвин бичих үйлсийн эхлэл болуужин хэмээн эл лавлах бичгийг боловсруулан нийтэлж байна. Эл зорилго маань бага атугай ч гүйцэлдвээс бидний хүсэл биелж буй нь тэр болой.

Энэхүү “Монгол-Хятадын харилцааны он дараалсан лавлах” /1949-2009/ номын хятад хэлний баримтыг Тана

эмхэтгэж, Алтан-Очир эмхэтгэлийг хянан тохиолдуулж, Улаанбагана хятад-монгол орчуулгыг хянаж, Н.Ганбат монгол хэлний баримтын лавлагаа, нэрийн бүгд хэлхээс болон монгол хэлэнд орчуулах ажлыг тус тус гүйцэтгэв.

编者于北京—乌兰巴托

Бээжин-Улаанбаатар 2011·11·22

目 录 / ГАРЧИГ

上 卷

前言 / Өмнөтгөл (1)

第一章 1949—1958 年 / Нэгдүгээр бүлэг 1949—1958 он

1949 年中蒙国家关系历史编年

1949 он Хятад Монгол 2 улсын харилцааны Үйл явдлын
ТОВЧООН (1)

1950 年中蒙国家关系历史编年

1950 он Хятад Монгол 2 улсын харилцааны Үйл явдлын
ТОВЧООН (3)

1951 年中蒙国家关系历史编年

1951 он Хятад Монгол 2 улсын харилцааны Үйл явдлын
ТОВЧООН (4)

1952 年中蒙国家关系历史编年

1952 он Хятад Монгол 2 улсын харилцааны Үйл явдлын
ТОВЧООН (11)